

BÉCQUER'İN *LEYENDALARININ* EDEBİ TÜRLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Mehmet İlgürel^{1*}

The Analysis of the *Leyendas* of Bécquer from the Viewpoint of Literary Genres

Abstract

Gustavo Adolfo Bécquer, post-romanticist writer of poetry and short stories, maintained an attitude of opposition to rising realist movement of his era. His *leyendas* in prose, published as serial novels, differ from the poetical ones like those of Duque de Rivas and Zorrilla. Bécquer created those works benefitting from the folkloric Spanish *leyendas* and transforming them into high literature. Besides this change, a generic evolution took place in terms of the classification by Todorov: the material that inspired Bécquer belonged to supernatural genre and the result of his work to the fantastic genre. He defended his philosophical standpoint through his *leyendas*, created according to this genre in which supernatural elements appear within an ambient that complies with the reader's conception of reality passing through a moment of doubt, characteristic of fantastic literature.

Keywords: Bécquer, leyendas, literary genres, fantastic, Todorov

Hiç kimse yeni bir yola Gustavo Bécquer kadar güvenle girmemiştir; Doğallığı, onu hapseden çok sayıda geleneksel tuzaktan kurtarmada kimse ne daha özgür ne de daha kararlı olabilmıştır. (Pérez Galdós 1982: 70)

Rosalía de Castro ile birlikte 19. yy'ın üçüncü kuşak romantiklerinden sayılan² Gustavo Adolfo Bécquer edebi eserlerinde olduğu gibi makalelerinde de o dönemde yükselişte olan Gerçekçilik akımına karşı bir duruş

1 * İ.Ü., Edebiyat Fakültesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları, İspanyol Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Araş. Gör.

2 Leyendaların fantastik içeriğinin gerçekçilik ile ilgili net bir tavır sergiliyor olmasından ve Bécquer'in aslında romantizm-pozitivizm geçiş dönemine ait olduğundan dolayı kendisini romantizm sonrası bir yazar olarak da sayılmaktadır.

sergiliyordu. Amacı, bilimsel pozitivistimin hâkimiyetinde olan, güvenilir olabilmesi için her türlü bilginin ve fikrin deneye dayalı olarak kanıtlarını talep eden dünyada güçlü bir şekilde kendi şiirsel, romantik görüşünü yansıtmaktı. Gerçeğin bilimsel algılanışı ile şiirsel ve idealist boyutu arasındaki çarpışma Bécquer'in eserlerinde kurmacalar aracılığıyla yansımıştır. “El caudillo de las manos rojas” adlı *leyendas*ında yer alan “İster inan ister inanma, pek önemsemiyorum” (Bécquer 1904: 203) sözleri Gerçekçilik akımı karşısındaki tutumunu ifade etmektedir. Benzeri bir şekilde, “El beso” adlı *leyendas*ında alaycı bir şekilde kendisini “gerçekçi vakanüvis” olarak adlandırmaktadır. Bu tür göndermelerle fantastik yazında, burjuvazi öncesi toplumun, özellikle de Ortaçağ ve Barok döneminin gerçeklik algısının bir parçası olan doğüstü öğelere bir geri dönüş eğilimi gözlemlenmektedir. (Torrecilla del Olmo 2007)

Leyendalar

Leyenda sözcüğünün Latince kökeni “okunması gereken” anlamına gelen *legenda*'dır. Bu ilk halinde, bir topluluğa yüksek sesle okunan bir anlatıdır. (López Martín 2009: 317)

Leyenda imgeleme hitap edışıyle ve anlattığı öykülerin lirizmi ile ayırt edilmiş ve değerlendirilmiştir. Fanteziye ait unsurlardan az ya da çok destek alsın da her zaman gerçek gibi görünecek ya da kendini gerçekte olmuş bir olayla ilişkili gibi gösterecektir. 19. yy'da *leyenda* romantizm için halk geleneği ile aynı anlama gelmekteydi. (López Martín 2009: 317)

Bécquer'in *leyendalarını* gazetede yayınlamasının³ nedenleri arasında bu fantastik metinlerin algılanışında daha büyük bir gerçeklik izlenimi uyandırmak ve özellikle edebiyatla ilgili olmayan bir okuyucu kitlesine ulaşabilme isteği de bulunmaktadır. Manzum *leyendaların* yazarları olan ilk kuşak İspanyol romantiklerden Duque de Rivas ve Zorrilla ise daha seçkin bir okur kitlesine yönelmiş ve bu amaçla eserlerini kitap halinde veya özelleşmiş yayınlar içinde yayınlamayı tercih etmişlerdir. *Leyendaların* kısalığı, düz yazı halinde olmaları, basit bir olay örgüsü içermelerinin

³ Altmışlı yıllarda bunları bir arada kitap olarak yayınlamaya başladığında hepsi gazetede önceden yayınlanmıştı.

amacı onları daha rahat okunur ve anlaşılır kılmaktı. Ancak edebi türler açısından en önemli değişiklik, bu eserlerin Gerçekçilik akımının yükselişinde olduğu⁴ bu dönemde daha inanılır olmasına özen gösterilmiş olmasıdır. Yine aynı nedenle, gelenekçi makaleleri ve öykülerinde de dönemine özgü kuşkucu, ironik ve romantizm sonrası tarzı özümsemiği görünmektedir. (Estruch Tobella 1994)

Bécquer'in *leyendaları* gazetelerde yayınlanan tefrikalar bağlamında ele alınmalıdır. Seçtiği konular arkeoloji, İspanya tarihi ve folkloru gibi konulara ilgisinden kaynaklanmakta idi. Bununla birlikte, ahlaki mesajlar taşıyan geleneksel efsanelerin doğaüstü motiflerinden hoşlanan okur kitlesine de hitap ediyordu. *Leyendalar*daki, idealizm, yalnızlık, toplumun reddedilmesi, doğaya karşı duyarlılık gibi romantizme özgü konular da büyük önem taşımaktadır.

Bécquer'in eserlerini yazdığı ve bunların geniş bir okuyucu kitlesine ulaştığı romantizm sonrası dönemde İspanyada gerçekçilik hâkimdi. Bu yapıtlar romantik dönemin özelliklerini tümüyle yansıtmamakla birlikte ilgili akımın evrimleşmiş bir hali olarak kabul edilebilirler. Yazarın eserlerinde aşk, büyü, egzotizm gibi tipik romantik konular ve dönem olarak ortaçağın seçimi bu akıma uysa da abartılı üsluplara, duyguların aşırı bir biçimde vurgulanışına rastlamayız. Genelde ahlaki mesajlar içeren *Leyendalar*da yer verilen en temel konular arasında imkânsız aşk, yalnızlığı ve sefaleti, gizemli, egzotik ve doğaüstü unsurları sayabiliriz. Çoğunlukla eylemin motoru bir imkânsız aşk, idealleştirilmiş kadın imgesi olmaktadır. Bécquer'in *leyendalarında* son derece önemli bir unsur olan manzara da gerçekleşen olaylar için basitçe bir arka plan olmaktan çok ruhsal ve öznel bir yansıtma özelliğini taşımaktadır. Gotik kemerler, çan kuleleri, katedraller, yıkıntılar ve mezarlar, tapınakçılar, kontlar, şövalyeler bu arkaik manzaraları meydana getirmek için kullanılan önemli unsurlar arasında sayılabilir.

Bécquer, *Leyendalarını* İspanya'nın çeşitli bölgelerine ait geleneksel efsanelerden esinlenerek, onlara yazınsal değer kazandırarak ve romantik akıma uygun bir biçimde yazmıştır. Bu teknik Rubén Benítez tarafından gelenekçilik (*tradicionalismo*) olarak adlandırılmıştır.

4 1850-1868 döneminde gerçekçi estetiği temelleri atılmaktaydı: Fernán Caballero ilk romanlarını, Alarcón ve Pereda öykülerini, Campoamor ise kuşkucu şiirlerini yayınladı.

Batı folklorik geleneğinden alınmış konulara (peri masalı cüceleri, doğaüstü güçler, acı çeken ruhlar, periyodik olarak canlanan ölümler vb.) kendi kişisel poetikasıyla motiflerini ekler: erkekleri yıkıma iten kaprisli ve değişken kadınlar (“La ajorca de oro”, “El monte de las ánimas”), mükemmelliğinden dolayı canlanan ve adaleti uygulayan heykeller (“El Cristo de la calavera”, “El beso”) ve Bécquer’in eserinin ana motiflerinden olan ideal, ulaşılamaz kadının maddeleşmesini temsil eden kadın heykelleri. (Torrecilla del Olmo 2007: 36)

Belirtildiği gibi, Bécquer’in leyendalarında gerçeklik duygumuza uygun unsurlarla, doğaüstü öğeler bir araya gelmektedir. Metnin iç tutarlılığının sağlanabilmesi için, intikam almak üzere canlanan bir heykel, sevgiliyi koruyan ve toprağa gömülemeyen bir el, kendi başına çalan bir org günlük yaşama ait unsurlarla bir arada sunulmaktadır. Örneğin, yerler arasında Sevilla, Soria, Toledo, Madrid gibi şehirleri Sevilla Katedralini, Alcázar Kalesini, Duero Nehrini sayabiliriz. Bu anlatılar için Bécquer’in seçtiği dönem ise *leyendaların* genelinde ortaçağ olup birkaçında da kendi yaşadığı döneme daha yakın bir geçmiştir. İlgili dönemde yaşamış önemli tarihi kişilikleri, geleneksel karakterleri⁵ ve gerçekçi betimlemeleri de olay örgüsüne katarak, *leyendalarında* sunduğu doğaüstü olayların, simgesel ve büyümlü nesnelere, vb okur için inandırıcılığını arttırmıştır. Bunlar arasında, Margarita’nın ölüm sonrasında geçerliliğini koruyan bir sözün simgesi olan yüzüğünü, deliliğe sürükleyen yarım kalmış nota defterlerini, Maese Pérez’in ruhunun çaldığı orgu sayabiliriz.

Leyendalarda betimlemeler doğanın panteist bir görünümünü resmetmeye eğilimlidir. Bu betimlemelerde unsurlar kişileştirilir ya da en azından belirli bir kişiliğe veya öneme büründürürler (hava perileri, rüzgâr, kayalar, yankılar, güçlere sahip hayvanlar, olağanüstü dönüşümler). Hikâyeler olayın garipliğinin biçimlenmesi için uygun sarp manzaraya sahip çetin yollarda konuşlandırılır. (López Martín 2009: 317)

5 Ballesterolar, silahtarlar, kadın sahipler, hanımlar, beyefendiler, ozanlar, hacılar, haberciler, dindarlar, vb

Gerçekliđi doğaüstü ile harmanlayışındaki bu doğallık sayesinde Bécquer’in *leyendaları* okurlar için kolaylıkla özüksenebilmekte ve onları kendi dünyalarına çekmektedirler.

Tipik bir Bécquer *leyendasının* yapısında, bağlamın genel olarak dile getirilmesine yarayan giriş bölümüne ve bazı girişlerde de bir ek bölüme (*apéndice*) yer verilmektedir. Bu girişte *leyendanın* geçtiği zaman, uzam ve anlatıcısının bakış açısı belirlenir. Anlatıcının hitabı “inanmazlığın askıya alınışını” sağlamak açısından önemli bir işleve sahiptir. Öykünün devamı ise, genelde birbirinden ayrı anlatım sekansları şeklinde düzenlenmiştir.

Leyendalar ve Edebi Türler

Aristoteles *Poetika* adlı eserinde, hala daha geçerliliğini koruyan lirik, epik, dramatik edebi türler ayrımını yapmaktadır. Epik, dar anlamıyla, kahramanca işleri anlatan uzun anlatı şiirini ifade etse de, geniş anlamıyla bu ana başlık, bir alt-tür olarak *leyendaları* (hem geleneksel hem de edebi olanları) kapsamaktadır. Belirtmiş olduğumuz gibi fantastik ve gerçek öğeleri bir arada içeren bu anlatı türü yazılı olabildiği gibi gerçek bir anlatıcıya ve dinleyiciye sahip olup, sözlü geleneğe de ait olabilmektedir. Her iki durumda da ait olduğü toplumun tarihi ve coğrafyası ile ilgili unsurları barındırmaktadır.

Leyenda Türünün Ortaya Çıkışı ve Evrimi

Avrupa’da geleneksel efsane türünün evrimine göz attığımızda kökeninde azizlerin yaşamlarını konu alan Hacıyografyaların bulunduğunu görürüz. Rahipler dini öykülerin öğrenilebilmesi amacıyla bu metinleri⁶ batının halk dillerinde yayıyorlardı. Ulusal veya evrensel anlamda geçmişü konu alan anlatılara “tarih”(*historia*), daha çok ahlaki mesajları olanlara ise *enxiemplo*, *ejemplo* veya *conseja* adları verilmekteydi. Hacıyografya efsanelerinin ortaçağda çok geniş bir yayılım gösterip benimsenmiş olmaları nedeniyle, sonunda, azizleri konu alsın ya da almasın gerçekdışı olup kendini gerçek olarak sunan tüm öyküler *leyenda* (efsane) olarak anılır olmuştur. Ancak bu adlandırmadaki değişim süreci uzun sürmüş ve *leyenda*, “tarih”in (*historia*) ve “anlatım”ın (*relación*) bir eş anlamlısı olarak kullanılmıştır. Fakat XVIII. yy’dan itibaren “tarih” (*historia*), -yükselişte

⁶ Manastırlarda ya da kiliselerde dinleyicilere yüksek sesli olarak okunan metinler

olan pozitivist historiyoğrafi biliminin amacı olan- gerçek olaylarla ilişkilendirileceği bir özelleşme sürecine girmiştir. Yine bu dönemde “anlatım”⁷ (relación) veya “olayların anlatımı” ise gittikçe azalmaktadır (XX. yy’da ise tamamen yok olacaktır.). İşte bu dönemde *leyenda* adlandırması tarihi ve olağanüstü olayları bir araya getiren anlatım biçimi olarak ön plana çıkar. Bu adlandırmanın içeriği son olarak, kısmen de olsa, onu kullanan ve “edebi *leyenda*” türünü ortaya çıkaran, büyük popülerliğe sahip romantik yazarlar sayesinde olmuştur. Bunların arasında, tarihi dönemlerde ve ortamlarda geçen, olağanüstü olayları konu alan, gerçekten yaşamış insanların başkışı olarak kullanıldığı manzum veya düzyazı eserlerine bu adı veren Walter Scott’ı (1771-1832) veya Víctor Hugo’yu (1802-1885) sayabiliriz. Belirtmiş olduğumuz gibi, Bécquer’den önce İspanya’da Duque de Rivas (1791-1865) ve José Zorrilla (1817-1893) kendi dramatik şiir veya eserlerine bu adı vermişlerdir. Onların yanı sıra Espronceda’nın bin yedi yüz dört dizeden oluşan devasa manzum *leyendası* “Estudiante de Salamanca” da bu türün önemli örneklerindedir. İspanya dışında da, konuları açısından, *leyendalar* o dönemde yoğun ilgi gören Nerval ve Poe’ya ait fantastik öyküler ve korku öyküleriyle ilişkilendirilebilir.

İlk aşamada yazılı ve geleneksel örnekler olmuş olsa da edebi bir alt-tür olan *leyendayı* genel olarak sözlü, geleneksel ve edebi, yazılı *leyendalar* olarak ikiye ayırabiliriz. Sözlü olanlar genelde kısa, şaşırtıcı olup doğaüstü unsurlar içermekte, anlatıcı ve hatta dinleyici tarafından olası, gerçek, hatta kişisel olarak gözlemlenmiş olaylar olarak algılanabilmekteydi. Bu anlatıların geçtiği uzam her zaman yerel ve bilindik, zaman ise yine kişilerin bilgisi dâhilinde olan bir geçmiş zaman olurdu. Anlatılan sıra dışı olaylar için bunu söyleyemesek de bunları çevreleyen uzam, zaman ve karakterler dinleyici için bilindik olur veya kültüründe bir yere sahip olurdu.

Yazılı, edebi *leyendalar* da genelde kısa metin veya şiirler olmakla birlikte, esinlendikleri sözlü *leyendalardan* daha karmaşık bir yapıya sahiptirler ve geleneksel *leyendalar* gibi doğaüstü unsurlar içerirler. Yazarları, kullandıkları geleneksel malzemeye çağının ilgisine uygun edebi boyut ve estetik kazandırmış ve inandırıcılıklarını arttırmak için argümanlar geliştirmişlerdir. Yer verilen karakterler yazarların kullandığı anlatıcıların

7 Belirli bir tarihi temele, atmosfere veya görünüme dayanarak da olsa, az çok olağanüstü olayları dile getiren düz yazı veya nazım metinler

yakınları, doğrudan veya dolaylı olarak temasları olmuş olan kimselerdir. Yazarın amaçlarına göre, bazı edebi *leyendalar* daha az miktarda yerel ve geleneksel unsurlar içermekte, uzak, gerçekdışı dönem ve sahnelerde gerçekleşebilmektedirler.⁸ Ancak, geleneksel *leyendalarda* olduğu gibi, edebi olanlarda da, doğaüstü öğeler dışında, genelde okurun yabancılik çekmeyeceği unsurlara yer verilmiştir. Tüm bunlarla birlikte Bécquer bu eserlerinde kendi öznel algılayışına, duygularına dair izler de bırakmıştır.

Fantastik Bir Tür Olarak *Leyenda*

Bécquer'in *leyendalarını* edebi türler kapsamında değerlendirmek için öncelikle Todorov'un sınıflandırmasına göz atabiliriz. Bunlar, olağanüstü, fantastik ve tekinsiz kategorileri olup, kurmaca eserlerde gerçeklikten farklılaşmanın üç düzeyine işaret etmektedir. Olağanüstü türün evreni açık bir şekilde doğaüstü yasalar tarafından yönetilen bir evrendir. Fantastik türde olduğu gibi herhangi bir muğlâklık, gerçekleşen olaylar karşısında karakterlerin hissettiği bir kuşku veya gerçeklik duygusunun sarsılışı söz konusu değildir. Fantastik tür, karakterin, karşılaştığı olayla ilgili olarak "Bu gerçek midir, yoksa yanılısama mı?" kuşkusu üzerine kuruludur. Eğer ilgili olay veya olaylar bir şekilde doğa yasalarıyla açıklanabilirse eser "tekinsiz" olarak adlandırılan türe, açıklanamazsa ise fantastik türe girmektedir.

Belirtmiş olduğumuz gibi Bécquer'in *leyendalarında* ayırt edici unsur olarak gerçek ve gerçek dışı unsurların bir arada bulunuşu ve bu ikisi arasındaki gidiş gelişler bu eserleri Fantastik edebiyat türüne sokmaktadır. Todorov bu türe ait eserlere özgü üç noktaya işaret etmektedir:

İlk olarak, metin, okuyucuyu, karakterlerin dünyasını gerçek bir dünya olarak düşünmek durumunda bırakmalıdır. Ve anılan olayların doğal ve doğaüstü açıklaması karşısında şüpheye düşürmelidir. Sonra, bu kuşku karakterlerden biri tarafından da aynı biçimde hissedilebilir. Okuyucunun rolü bir anlamda bir karaktere teslim edilmiştir ve aynı zaman-

⁸ Poe'nun öykülerinden farklı olarak Bécquer fantastiği hala ilgili dönemine yakın, modern, şehre ait bir bağlama yerleştirmemektedir. Ona göre, içinde yaşamakta olduğu zamansal-uzamsal çerçeve fantezileri için uygun değildi. Çağdaş ve şehirle ilgili unsurların yer aldığı öykülerinde açıkça romantizm sonrası, kuşkucu ve alaycı bir anlayış kendini göstermekteydi. (Estruch Tobella 2001: 258)

da kuşku da temsil edilir; eserin konularından birine dönüşür; basit bir okumada, okuyucu karakterle özdeşleşir. Sonunda da okuyucunun metin karşısında belirli bir tutum alması önemlidir: hem alegorik yorumu hem de “poetik” yorumu reddetmek durumunda kalacaktır. Bu üç gereklilik aynı değere sahip değildir. Türü meydana getiren ilki ve üçüncüsüdür; ikincisi gerçekleşmeyebilir. Buna rağmen çoğu örnek üçünü birden yerine getirmektedir. (Todorov 1998: 30)

Barrenechea (1972) da fantastik edebiyat ile ilgili paralel bir tanıma yer vermektedir. Ona göre “dünyevi, doğal ve mantıksal düzenin bozulmasına; bunun sonucu olarak içlerinde, bir düzenin bir diğeri ile açık veya örtük bir şekilde karşı karşıya gelişine ilgi merkezini koyan” metinler bu alt türe dâhil olmaktadır.

Bu bakış açısından Bécquer’in ve kuşkusuz onun öncülü diğer romantiklerin *leyendalarının* büyük çoğunluğu fantastik alt-türe girmektedir. Est-ruch, (1994) Zorrilla ve Duque de Rivas’tan farklı olarak Bécquer’in kendi *leyendalarında* modern bir uygulama gerçekleştirdiğini belirtmektedir. Bunu, “doğüstü unsurların dozunu çok iyi ayarlayarak, onları gerçekçi unsurlarla çevreleyip ve bu şekilde gerçek ve doğüstü arasında bir salınım gerçekleştirerek” yaptığını söyler.

Bunun yanı sıra yine bu yazarlardan farklı olarak Bécquer’in eserlerinde okurda daha inandırıcı bir etki uyandırmak için -anlatıcı ve olay arasında- alaycı bir yaklaşımla, mesafe bırakılmak gibi yöntemlere başvurmuştur. Örneğin, “La cruz del diablo”da bunu şu sözlerle gerçekleştirmektedir: “Ben sana bunları anlatıyorum şimdi ama yoksa sadece biraz zaman geçirmek için mi?” Aynı şekilde, bazen yüksek sınıftan insanlar, halkın “boş inançları” ile dalga geçerek bu inançlarla aralarında bir mesafe oluştururlar. Bu türden yöntemlerle okurun akılcı savunmaları çöktürmeye yarayan gerçekçi ortamlar meydana getirilir. Son olarak genelde kuşku bir beklenti aralığından sonra olağanüstü olay meydana gelecektir. (Est-ruch Tobella 2001: 261)

Böylelikle, edebi türler bakış açısından, *leyendalarda* gördüğümüz önemli bir olgu bu türün evriminde gerçekleşmiş önemli bir ilerlemedir.

Bu evrim, doğaüstü ve gerçekçi öğelerin dengelenmesinde bir değişikliği içerir.

Bécquer'in *leyendaları* ne Romantizm'in halefidir ne de çağının okurlarının zevkinden uzaklaşmıştır. *Leyendalar*, geniş çapta kabul görmüş bir türün yenilenişinin en iyi ifadesidir. (Estruch Tobella 1994)

Eserlerinde uzak zaman ve uzamlara yer veren Bécquer'den sonra İspanyol fantastik edebiyatında atılacak önemli bir adım 1880'lerde Pedro Antonio de Alarcón ve Emilia Pardo Bazán tarafından olağanüstü olayların yazarın ve okurun içinde yaşamakta olduğu zaman ve uzamda sunulmaya başlanması olacaktır.

Fantastik yazında sıkça rastladığımız, Bécquer'in *leyendalarında* da yansımaları bulmuş konulardan biri de "tabunun ihlali"dir. "La ajorca de oro", "Los ojos verdes", "La cueva de la mora", "La corza blanca", "El beso" gibi çok sayıda *leyendada* aynı şemanın tekrar ettiğini görürüz: tabu, tabunun ihlali ve ceza. Bu tabu genelde cinsellikle ilgili bir konu olup, yüceltilen ideal aşk cinsel aşka dönüştüğünde doğaüstü bir güç, ölüm veya delilikle bu "suç" cezalandırmaktadır. (Estruch Tobella 1994)

Sonuç

Leyendalar 1860'lı yıllarda yenilikçi bir tür olmuş ve popülerliklerinin doruğuna 20. yy'ın başlarında ulaşmışlardır. Bunun başlıca nedeni, Bécquer'den -özellikle de ritm, konular ve ortam açısından- derin bir şekilde etkilenen Valle-Inclán, Azorín, Gabriel Miró gibi yazarlar olmuştur. (Torrecilla del Olmo, 2007)

Bécquer'in geleneksel *leyendalardan* hareketle, onlara edebi değer ve romantik unsurlar katarak meydana getirdiği, edebi *leyendalar* halk tarafından öylesine sevilmiş ve benimsenmiştir ki, bazen tekrar sözel halk geleneğine katılmışlardır.

Bécquer'in *leyendaların* öylesine bir popülerlik düzeyine ulaşmıştır ki sanatsal alanı aşmış ve bazen soğuk kış gecelerinde edebi kökeni bilinmeden anlatılan öykülerden birine dönüşmüştür. (López Martín, 2009)

Bir yazınsal tür olarak *leyendan*ın dönüşümü sadece edebiyatla değil aynı zamanda pozitivizmin yükselişte olduğu bu yüzyılda toplumun gerçeklik algısının değişimi ile ilgilidir. 18. yy öncesine ait, doğaüstünün yaşamın bir parçası olarak kabul edildiği tüm benzeri metinler gibi Bécquer'in çıkış noktası olarak kullandığı folklorik *leyendalar* olağanüstü türe aittir. Bécquer, önceden de belirttiğimiz gibi, doğaüstü formların, yerini somut gerçeklere bırakmakta olduğu bu geçiş döneminde idealist tarafta yer almış ve pozitivizme cephe almıştı. Bunun için de en uygun edebi form pozitif gerçeklik algısının doğaüstü formlarla çarpıştığı ve yıkıma uğradığı fantastik türdü. Kısaca özetlemek gerekirse Bécquer olağanüstü türe ait *leyendaları* alıp bunlar fantastik *leyendalara* dönüştürmüştür.

R. P. Sebold bu tür dönüşümün şu şekilde ifade etmektedir:

Todorov'a uygun olarak, Bécquer'in *leyendaları* olağanüstünün alanından çıkarıp onu fantastiğin alanına yerleştirdiğini söyleyebiliriz. Yani doğaüstü olanı, okurun açıklanamayandan kuşku duyacağı veya «neredeysen inanacağı», biçimde sunmaktadır. (Estruch Tobella 2001: 258)

Belirttiğimiz gibi *leyendalarda* karşılaştığımız olayların edebi katmanının altında dönemin insanının karşı karşıya olduğu varoluşsal bir uyumsuzluk yatmaktadır. *Leyendaların* başkişileri, döneminin okurlarının muhtemelen büyük çoğunluğu gibi, pozitivist bir hayat görüşüne sahiptirler. Bu eserler özellikle pozitivizmin çok hâkim olduğu bir dönem olan 1871⁹ yılı sonralarında yoğun bir şekilde okunmaya başlandığından dolayı bunu söyleyebiliriz. Bu dönem tam olarak da İspanyol realist romanının ortaya çıkışına denk gelmektedir. Galdos, bu dönemde “La Fontana de oro” ve “El audaz” ile yaygın bir şekilde okunmaya başlamaktadır. Aynı zamanda, İspanyadaki en ciddi liberal burjuva devrim denemesi olan *sexenio revolucionario*¹⁰ dönemidir. (Estruch Tobella 2001: 260)

Söz gelimi, “El monte de las ánimas”ta Beatriz, olağanüstü olaylarla ilgili olarak takındığı kuşkucu ve alaycı bir tutumun bedelini çok ağır ödemektedir. Bu ve *leyendalarda* benzer bir şekilde işleyen kader Bécquer'in ideolojik tutumunu yansıtmaktadır. *Leyendaları*, ancak ölümünden sonra

⁹ Bécquer'in ölümünden sonraki ilk baskı

¹⁰ İspanya'da 1868 Devrimi'nden 1874 Aralık Darbesine kadar geçen dönem.

büyük bir başarıya kavuşan bu yazar, almış olduğu bu konumla ve bunu fantastik yazına yansıtma biçimiyle sanki bu türün, 20.yy edebiyatındaki büyük başarısının haberini önceden vermektedir.

Correa'nın bu kritik dönemde *leyedalar*da meydana gelen olağanüstü olayların fikirsel derinliği ile ilgili olarak yaptığı bir değerlendirme ile bu kısa çalışmamı sonlandırmak istiyorum:

Herhangi bir şeyi gizleyen ve bir anlam taşıyan felsefi bir fikirden ibaret değildirler. Hayır, onlarda bir gerçek yatar ve bunun kalbe daha da derin bir şekilde işleyebilmesi için (leyendalar) ilk başta şaşkınlıktırıcı görüntülerle düşlemimizi yaralarlar. Ve bu görüntüler ortadan kalktığına ise bu gerçek, doğal güçlü ve dikey bir şekilde orada kalır. (Rodríguez Correa, 1871)

Kaynakça

Barrenechea, Ana María (1972) “Ensayo de una tipología de la literatura fantástica: A propósito de la literatura hispanoamericana”, *Revista Iberoamericana*, Sayı: 80, Temmuz Eylül 1972, Caracas, s. 391-403.

Bécquer, Gustavo Adolfo (1904) *Leyendas.*, F. Fé, Madrid.

Erasmus Garza, Efraín (1998). *Las leyendas becquerianas: Gustavo Adolfo Bécquer a la vanguardia del simbolismo francés*, Texas Tech University, Texas.

Estruch Tobella, Joan (2001). *Leyendas*, Editorial Critica, Madrid.

Estruch Tobella, Joan (1994, 1024-26) *Transgresión y fantasía en las leyendas de Bécquer*, http://bib.cervantesvirtual.com/servlet/SirveObras/01350575399915080425680/p0000001.htm#I_0_ (erişim tarihi: 5.15.2011).

López Martín, Lola (2009) *Formación y desarrollo del cuento fantástico hispanoamericano en el siglo XIX*, Universidad Autónoma de Madrid, Madrid.

Martínez de Mingo, Luis (2004) *Miedo y literatura*, EDAF, Madrid.

Pérez Galdós, Benito (1982) *Las obras de Bécquer*. (Düzenleyen: R. P. Sebold) Taurus, Madrid.

Rodríguez Correa, Ramón (1871) *Prólogos de R. Rodríguez Correa a la primera y segunda edición de las Obras Completas de Bécquer*, <http://cvc.cervantes>.

es/obref/rimas/apendices/prologo.htm (erişim tarihi: 12.05.2011).

Sebold, Russell P. (1989) *Bécquer en sus narraciones fantásticas*, Taurus, Madrid.

Todorov, Tzvetan (1998) *Introducción a la literatura fantástica*, Coyoacán, Meksika.

Torrecilla del Olmo, Francisco (2007) *Leyendas*, Ediciones AKAL, Madrid.